

Tussen Pieterburen in Groningen en de Sint-Pietersberg in Limburg loopt het Pieterpad: de langste aaneengesloten wandelroute van Nederland. Sinds 2010 maakt het pad, als onderdeel van het landelijke netwerk van wandel- en fietspaden, deel uit van de canon van de Ruimtelijke Ordening. Terecht, vindt Wim van der Ende, geograaf, fotograaf en al decennia in de weer met het pad.

FOTO: JULIET DE BARBANSO

Wim van der Ende

Geograaf achter het Pieterpad

Hoe raakte u betrokken bij het pad?
‘Het Pieterpad is ontstaan uit een idee van Toos Goorhuis-Tjalsma.

Vanaf 1978 is ze er met haar vriendin Bertje Jens aan begonnen. November 1980 benaderde ze het Nivon (Netwerk voor Natuur & Cultuur, red.), waar ik toen werkte, of de vereniging de route als gids wilde uitgeven. Toos twijfelde welke route ze moest kiezen vanaf Roermond: door het Maasdal of door het heuvelland. Ik kom uit Limburg en stelde natuurlijk het heuvelland voor. ‘Dat moet je me dan maar eens laten zien’, zei ze. Dat was het begin.

Toos had een eenvoudige uitgave voor ogen, eigenlijk niet meer dan een beschrijving van de route voor vrienden en bekenden. Maar we kwamen al snel tot de slotsom dat er ook beelden bij moesten en beschrijvingen van wat je langs de route kon zien.

De eerste gids verscheen in 1981. Om de status van Lange Afstand Wandelpad te krijgen, moest de route ook in de tegengestelde richting gelopen en beschreven worden. Voor Toos was dit geen probleem en in juli 1983 werd het pad officieel geopend als LAW 9, deel uitmakend van het landelijke LAW-netwerk. De hele route was opgedeeld in vier gidsen van elk 120 kilometer. In 1990 zijn ze heruitgegeven en gebundeld in twee gidsen.

Eén gids zou te dik en te zwaar zijn om mee te nemen.’

Hoe kwam het LAW-netwerk ooit tot stand?
‘Het toenmalig ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk (CRM) gaf in 1980 de aanzet tot een overkoepelende organisatie op het gebied van wandelpaden. Allerlei verenigingen en stichtingen vroegen om subsidie voor hun pad of paden, ook wij. Het ministerie vond dat we eerst maar eens de koppen bij elkaar moesten steken en een gezamenlijk plan maken. Je moet je voorstellen dat destijds de verzuiling in Nederland nog hoogtij vierde. We zaten aan tafel met allerlei organisaties die anders nooit samenwerking met elkaar gezocht zouden hebben. Maar in de praktijk bleek dat geen probleem. Wij maakten in 1983 een ontwerpkaart waar

volgens ons de wandelroutes moesten lopen in Nederland, en een lijst met criteria waaraan ze moesten voldoen. En twintig jaar later, in 2003, met de presentatie van het Marskramerpad, is het hele netwerk voltooid – dankzij een hele hoop vrijwilligers. Iedere organisatie bracht wat in; de routes moesten niet te dicht bij elkaar lopen en niet alleen in mooie streken. Daardoor hebben we nu in Nederland een netwerk van 6000 kilometer aan langeafstandswandelpaden.’

Waarom is het Pieterpad ondergebracht in een aparte stichting?

‘We kwamen in 2007 in contact met Essent, de samengevoegde provinciale elektriciteitsmaatschappijen. Het bedrijf deed allerlei teamtrainingen langs het Pieterpad en wilde iets terugdoen. Niet voor de uitgever van de gidsen, maar voor het pad – vandaar de Stichting Pieterpad. Toos’ zoon, Maarten Goorhuis, en ik zorgen sinds 1996 samen voor het Pieterpad. We verzorgen de inhoud van de gidsen voor de uitgever, en we onderhouden de contacten met wandelaars en gastadressen. We organiseren het onderhoud van het pad, regelen de markering, overleggen met gemeenten, grondeigenaren enzovoorts. Bij het 25-jarig bestaan van het Pieterpad in 2008 zijn de gidsen volledig vernieuwd.

De wandelgidsen van het Pieterpad zijn pure geografie

Het Pieterpad voert onder andere langs het Jodenbergje, een Joodse begraafplaats aan de Vecht. Bij de kanalisatie van de Vecht vanaf 1908 is de grafheuvel pal aan de dijk komen te liggen.

harde paden vaak in een fietspad. Voor de aanleg daarvan zijn namelijk subsidiegelden beschikbaar – ook uit Brussel. Met wandelpaden kun je niet scoren. Verder vinden we meestal onze weg wel, al verdwijnen er her en der markeringen en gaat grond soms over aan minder wandelminnende eigenaren. Ook de toenemende mobiliteit speelt ons parten. Waar een nieuwe weg wordt aangelegd, gaat het oude pad vaak dicht.

Maar de route is niet heilig – we proberen het traject aantrekkelijk te houden en in de loop van de tijd passen we hem aan. Zo doen we Doetinchem niet meer aan, omdat daar steeds meer wijken en industrieterreinen rondom komen. Het pad voert nu over een nieuw traject van Zelhem naar Montferland, een wijziging van 30 kilometer.'

Hoe past de geografie in uw werk voor het Pieterpad?

'Dit is toch allemaal geografie? Vakgenoten denken vaak dat ik fotograaf ben en zeggen dan dat ik best ver van mijn vakgebied ben afgedreven. Maar ik voel mij volbloed geograaf en zo bekijk ik de wereld ook. Andere geografen schrijven; ik ben een geograaf die fotografeert. Voor mij betekent geograaf zijn dat ik mensen een indruk wil geven van de omgeving waarin ze lopen, over de totstandkoming van landschappen en de veranderingen. De wandelgidsen van het Pieterpad zijn toch pure geografie? Wel wil ik nog een boek maken in het verlengde van de wandelgids – een boek over het Pieterpad, maar dan zonder routebeschrijving, waarin meer ruimte is voor teksten over de omgeving en voor grotere foto's.'

In 1988 waren we de mooiste gids en sinds 2008 zijn we dat weer. Neem de routelijn op de kaarten. Waar deze wit-rood gestreept is, gaat het om een onverhard pad.

De naam Pieterpad is beschermd, want we werden overspoeld met ideeën om er commercieel iets mee te doen. Zo wilde een bedrijf de naam koppelen aan een alcoholisch drankje dat dan in alle cafés langs de route geschonken zou worden. Ons gaat het erom dat mensen een onopgesmukte wandeltocht door Nederland kunnen maken, meer niet.'

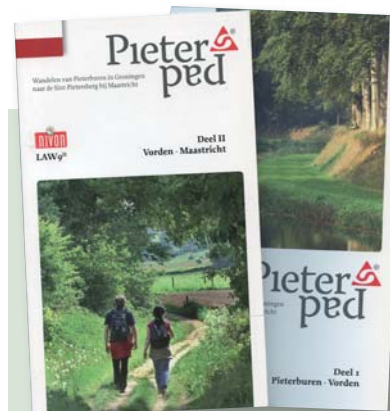
Hoe populair is het Pieterpad?

'We kunnen alleen maar schatten hoeveel mensen de route lopen. We maken geen reclame; dat doen de wandelaars onderweg zelf wel. We staan ook niet te tellen hoeveel mensen er op een dag langskomen. Ongeveer een derde van alle verkochte LAW-gidsen is van het Pieterpad. Van deel 1 en 2 gaan er samen jaarlijks ongeveer 15.000 over de toonbank. Er zijn zelfs jaren geweest dat het er meer dan 30.000 waren. Nou zeggen verkoopecijfers niet alles. Er zijn in Nederland mooiere paden, maar het geeft wel aan hoe leuk mensen het vinden om in eigen land te lopen. En het Pieterpad is natuurlijk een van de grotere uitdagingen op wandelgebied in Nederland. Het pad doorkruist het hele land.

Andere routes doen dat nu ook wel, maar ze hebben niet de magie van het Pieterpad.'

Is het moeilijk de route te bewaren?

'Het landschap verandert enorm. Dankzij voetgangersbruggetjes en het medegebruik van maaikaden van de waterschappen en boerenlandpaden is het landschap steeds toegankelijker geworden. Ook van de natuurontwikkeling profiteert de wandelaar. Er zijn op zich weinig bedreigingen; er verdwijnen onverharde wegen, maar de meeste zijn al van de kaart geveegd tijdens de ruilverkavelingen. Fietsroutes zijn eigenlijk de grootste concurrent. Gemeenten veranderen onver-

LAW 9

Het Pieterpad (LAW 9) is de bekendste langeafstandwandelroute van Nederland. De route loopt van Pieterburen aan de Groningse Waddenkust naar de Sint Pietersberg bij Maastricht. Hij is 492 kilometer lang en telt 26 etappes. De route voert door uiteenlopende landschappen en wordt uitgegeven door het Nivon.

Meer informatie: www.pieterpad.nl